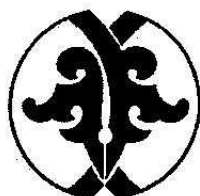

تضمین امنیت ملی در مقابله با جرایم سازمان یافته

تألیف:

دکتر میثم درزی نژاد رمی

قاضی و استاد دانشگاه

انتشارات امجد

سرشناسه	: درزی نژاد رمی، میثم،
عنوان قراردادی	: ایران، قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: تضمین امنیت ملی در مقابله با جرایم سازمان یافته/تالیف میثم درزی نژاد رمی؛ ویرایش علمی غلامحسین بیابانی.
مشخصات نشر	: تهران: امجد، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	: ۶۶۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۷۲۶۹-۶۷-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۶۱۴ - ۶۶۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: امنیت ملی -- ایران National security-- Iran جرایم سازمان یافته -- پیشگیری Organized crime -- Prevention جرایم سازمان یافته -- قوانین و مقررات -- ایران Organized crime -- Law and legislation -- Iran
شناسه افزوده	: بیابانی، غلامحسین، ویراستار
رده بندی کنگره	: UA۸۵۳
رده بندی دیویی	: ۳۵۵/۰۳۳۲۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۸۰۵۱۶۴
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

دفتر مرکزی امجد:

تهران، خیابان منیری جاوید، پلاک ۵۹، طبقه اول شمالی

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۶۳۰۵۹ - ۶۶۴۱۱۹۳۲

فروشگاه: خیابان منیری جاوید، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹ - تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

تضمین امنیت ملی در مقابله با جرایم سازمان یافته

تألیف:	دکتر میثم درزی نژاد رمی
ویرایش علمی:	دکتر غلامحسین بیابانی
ناشر:	انتشارات امجد
چاپ نخست:	۱۴۰۱
تعداد:	۵۰۰ نسخه
شابک:	ISBN: 978 - 622- 7269- 67- 3 ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۷۲۶۹ - ۶۷ - ۳

حق چاپ محفوظ و منحصر «امجد» است.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۳
بخش اول: شناسایی امنیت ملی و جرایم سازمان یافته و بررسی واکنش‌های مربوط به آن در اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای و حقوق کیفری ایران.....	۲۵
فصل اول: شناسایی امنیت ملی و جرایم سازمان یافته.....	۲۶
مبحث یکم: شناسایی امنیت ملی.....	۲۶
گفتار اول: مفهوم امنیت ملی.....	۲۹
بند اول: شناخت امنیت.....	۳۲
الف) امنیت در لغت.....	۳۷
ب) امنیت در اصطلاح.....	۳۸
پ) پیشنهاد مطالبات امنیتی.....	۴۱
ت) نگرش سنتی به امنیت ملی.....	۴۶
ث) مفهوم نوین امنیت.....	۵۴
ج) مهم‌ترین مکاتب امنیتی.....	۵۹
بند دوم: جایگاه امنیت.....	۷۲
الف) امنیت چون هدف.....	۷۴
ب) امنیت چون ابزار.....	۷۷
پ) امنیت چون گفتمان (وضعیت).....	۸۰
گفتار دوم: تهدید امنیت ملی از رهگذر جرایم سازمان یافته:.....	۸۱
بند اول: انواع برداشت‌ها از امنیت ملی.....	۸۲
الف) برداشت رئالیستی.....	۸۲
ب) برداشت ایده‌آلیستی.....	۸۴
پ) برداشت انتراسیونالیستی.....	۸۶
بند دوم: معمای امنیت ملی.....	۸۷
بند سوم: موضوع جرایم سازمان یافته.....	۹۷
الف) امنیت ملی چون موضوع.....	۹۷
ب) آزادی‌ها چون موضوع.....	۹۹
مبحث دوم: شناسایی جرم سازمان یافته.....	۱۰۲
گفتار اول: مفهوم، اهداف و آثار جرایم سازمان یافته.....	۱۰۶
بند اول: مفهوم از دیدگاه جرم‌شناسی و سازمان‌های بین‌المللی.....	۱۰۷

۱۰۸	الف (دیدگاه جرم شناسان
۱۱۹	ب) دیدگاه سازمان‌های بین المللی
۱۲۳	بند دوم: مفهوم جرایم سازمان یافته از دیدگاه حقوقی
۱۲۴	الف (حقوق بین الملل
۱۳۹	ب) حقوق داخلی
۱۵۲	بند سوم: اهداف و آثار جرم سازمان یافته
۱۵۲	الف) اهداف
۱۵۵	ب) آثار
۱۵۸	گفتار دوم: ویژگی‌های جرم سازمان یافته
۱۵۸	بند اول: جرم سازمان یافته داخلی
۱۶۱	بند دوم: ویژگی‌های سازمان مجرمانه و جرم ارتكابی:
۱۶۱	الف) سازمان مجرمانه
۱۶۵	ب) جرم ارتكابی
۱۶۶	بند سوم: جرم سازمان یافته فراملی
۱۶۹	بند چهارم: مدل‌های جرایم سازمان یافته
۱۷۳	فصل دوم: پاسخ‌ها و فرایندهای آن‌ها در قبال جرم سازمان یافته
۱۷۵	مبحث اول: پاسخ‌های بین المللی و منطقه ای
۱۷۵	گفتار اول: پاسخ‌های بین المللی
	بند اول: کنوانسیون ملل متحد علیه جرم سازمان یافته فراملی (کنوانسیون
۱۷۵	پالرمو)
۱۷۶	الف) پیشینه
۱۸۱	ب) پاسخ‌ها در کنوانسیون پالرمو
	بند دوم: کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و
۲۱۴	داروهای روان گردان ۱۹۸۸ (کنوانسیون وین)
۲۱۵	الف) جرم انگاری
۲۱۶	ب) پیش بینی‌های قضایی و پلیسی
۲۱۷	پ) اقدامات اجرایی
۲۱۸	گفتار دوم: اقدامات منطقه ای
۲۱۹	بند اول: اقدامات سازمان همکاری اقتصادی (اكو)
۲۱۹	الف) طرح اقدام اكو
۲۲۳	ب) سمینار وزیران دادگستری اكو در سال ۲۰۰۱
۲۲۶	بند دوم: معاهدات اتحادیه اروپایی
۲۲۷	الف) همکاری‌های پلیسی

۲۲۸	 (ب) همکاری‌های قضایی
۲۲۸	 بند سوم: کنوانسیون اتحادیه اروپا برای مبارزه با ارتشاء کارمندان اروپایی
۲۳۰	 بند چهارم: معاهدات شورای اروپا
۲۳۱	 بند پنجم: قراردادهای دو جانبه و چند جانبه
۲۳۳	 مبحث دوم: پاسخ‌ها در حقوق داخلی ایران
۲۳۳	 گفتار اول: پاسخ‌ها در قراردادهای دوجانبه
۲۳۶	 گفتار دوم: قوانین موضوعه
۲۳۷	 بند اول: تدابیر کیفری ماهوی
۲۳۷	 (الف) جرم انگاری
۲۶۲	 (ب) پاسخ‌های کیفری
۲۷۹	 بند دوم: تدابیر کیفری شکلی

بخش دوم: رهیافت‌ها و راهبردها تضمین امنیت ملی در پیکار با جرایم سازمان

۲۸۵	 یافته
۲۸۸	 فصل یکم: رهیافت‌ها
۲۸۸	 مبحث اول: رویکردهای پاسخ دهنده در برابر جرایم سازمان یافته
۲۸۸	 گفتار اول: تکثر رویکردهای پاسخ دهنده
۲۸۸	 بند اول: در سیاست جنایی امنیت محور
۲۹۱	 بند دوم: رویکردهای کلاسیک
۲۹۱	 (الف) رویکرد گذشته نگر (آموزه سزادهی)
۲۹۳	 (ب) رویکرد آینده نگر (آموزه کاهندگی)
۲۹۵	 بند سوم: رویکردهای جدید
۲۹۵	 (الف) رویکردهای سرکوبگر
۳۰۲	 (ب) رویکردهای پیشگیرانه
	 گفتار دوم: کشاکش امنیت ملی و آزادی‌های فردی در مقابله با جرایم سازمان
۳۰۷	 یافته
۳۱۰	 بند اول: چشم انداز بین الملل
	 (الف) محدودیت‌های آزادی از منظر میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی بر
۳۱۰	 اساس امنیت ملی
۳۱۳	 (ب) بیانیه ژوهانسبورگ
۳۱۷	 بند دوم: مقررات بین المللی منطقه ای
۳۱۷	 (الف) معاهده اروپایی حقوق بشر
۳۲۹	 (ب) منشور آفریقا و اصل آزادی بیان

بند سوم: راهکارهای ترازمندی میان امنیت ملی و آزادی‌های فردی	۳۳۰
الف) تعیین قانونی محدوده آزادی‌ها	۳۳۳
ب) تعیین قانونی تهدیدها بر ضد امنیت ملی و آزادی‌ها	۳۴۰
پ) تعیین قانونی شرایط اضطراری	۳۴۲
ت) پیش بینی مرجع پشتیبان آزادی‌ها	۳۴۹
ث) اعلام وضعیت‌های اضطراری از سوی دولت‌ها در بحران‌ها	۳۵۹
ج) حاشیه صلاحدید دولت‌ها	۳۶۳
مبحث دوم: افتراقی نمودن حقوق کیفری در مواجهه با جنایات سازمان یافته	۳۹۴
گفتار یکم: دادرسی افتراقی	۳۹۵
بند اول: مفهوم دادرسی افتراقی	۳۹۷
بند دوم: شیوه اجرای دادرسی افتراقی	۴۰۴
الف) کنترل تکرارجرم بزهکاران مزمن با سازوکارهای کیفری طرد و توان گیری	۴۰۶
ب) کنترل لوژکاب جرم افراد خطرناک با سازوکارهای جرم شناختی پیشگیری وضعی	۴۰۸
گفتار دوم: رهیافت‌های عملی و نظری در افتراقی نمودن	۴۰۹
بند اول: رویکردها و توجیهات منطقی با عوامل تهدید کننده امنیت ملی	۴۰۹
بند دوم: امنیت گرایی بر مبنای مدل‌های سیاست جنایی	۴۱۴
الف) مدل دولت - جامعه لیبرال	۴۱۴
ب) مدل اقتدار گرا	۴۱۶
پ) مدل اقتدار گرای فراگیر	۴۱۷
گفتار سوم: شناسایی علل امنیت گرایی سیاست جنایی	۴۱۹
بند اول: شکست جرم شناسی‌های اصلاح و تربیت با رویکرد بازپروری بزهکاران؛	۴۱۹
بند دوم: افزایش آمار جرائم و ترس از جرم	۴۲۱
بند سوم: ظهور جرائم سازمان یافته فراملی و نقض گسترده امنیت	۴۲۲
گفتار چهارم: رویکرد قانونگذار آئین دادرسی کیفری ایران در برابر انواع مدل‌های . مطروحه	۴۲۳
فصل دوم: راهبردها	۴۳۲
مبحث یکم: افتراقی (امنیتی) کردن حقوق کیفری ماهوی در رویارویی با جرایم سازمان یافته	۴۳۲
گفتار اول: قانون سیاست زده	۴۳۶
بند اول: سیاست زدگی در جرم انگاری	۴۳۷
بند دوم: موقتی بودن قانون‌ها	۴۳۹

بند سوم: تورم کیفری.....	۴۴۲
گفتار دوم: بزه انگاری امنیت گرا.....	۴۴۴
بند اول: بزه انگاری پیش دستانه.....	۴۴۶
بند دوم: بزه انگاری تفسیربردار(پوشیده).....	۴۴۸
بند سوم: بزه انگاری گسترده.....	۴۵۲
الف) جرم انگاری اندیشه مجرمانه.....	۴۵۳
ب) جرم انگاری اعمال مقدماتی جرم.....	۴۵۷
گفتار سوم: کیفر انگاری سرکوبگرانه.....	۴۵۹
مبحث دوم: افتراقی(امنیتی) کردن حقوق کیفری شکلی در رویارویی با جرایم	
سازمان یافته.....	۴۶۰
گفتار یکم: در کشف جرم.....	۴۶۳
بند اول: نظارت و کنترل اشخاص و هویت آنها.....	۴۶۴
الف) کنترل هویت.....	۴۶۶
ب) بررسی هویت.....	۴۶۷
بند دوم: استفاده از منابع و عوامل اطلاعاتی انسانی در خبرگیری.....	۴۶۸
بند سوم: شنود مکالمات و بازرسی مراسلات و کنترل الکترونیکی.....	۴۷۱
الف) تفتیش و بازرسی مراسلات.....	۴۷۳
ب) کنترل ارتباطات مخابراتی.....	۴۷۴
بند چهارم: تحویل تحت کنترل.....	۴۷۸
بند پنجم: تورهای اطلاعاتی و پلیسی.....	۴۸۱
بند ششم: بازرسی مبادی ورود و خروج (تفتیش و بازرسی).....	۴۸۷
بند هفتم: بازرسی وسایل نقلیه.....	۴۸۷
الف) بازرسی به منظور پیشگیری.....	۴۸۸
ب) بازرسی در جرایم خاص.....	۴۹۰
بند هشتم: افشای اطلاعات با رفع قواعد موجب حفظ اسرار حرفه ای.....	۴۹۱
بند نهم: زمان تحت نظر.....	۴۹۵
بند دهم: تفتیش و بازرسی مسکن و محل کار و نقض حریم آنها.....	۴۹۶
گفتار دوم: پیگرد و بازپرسی.....	۵۰۰
بند اول: تفاوت در دستگیری و جلب.....	۵۰۱
الف) جرم مشهود و انجام اقدامات لازم توسط شهروندان عادی.....	۵۰۲
ب) جرم غیر مشهود.....	۵۰۶
بند دوم: تحت نظر.....	۵۰۸
الف) تمدید مدت تحت نظر.....	۵۰۹

پیشگفتار

عدالت، مفهومی ارزشی است که تحقق آن همواره و همیشه آرزوی دیرینه بشریت بوده و این مفهوم در معانی مختلف ظاهر می‌شود که هر کدام مربوط به بعدی از ابعاد زندگی بشری است. لکن تبادر از لفظ عدالت، عدالت قضایی است و اطلاق لفظ عدالتخانه بر دستگاه قضایی ناشی از نوع نگاه و انتظاری است که مردم از این دستگاه دارند که عبارت از اجرای عدالت و بسط و قسط و عدل دادگستری است. لذا لازمه تحقق این امر وجود قوانین و مقررات جامع به عنوان یک شرط لازم و ضروری و نه شرط کافی می‌باشد و از میان قوانین موضوعه ارزش و اهمیت آیین دادرسی کیفری برای همگان واضح و مبرهن است تا جایی که گفته اند، چنانچه به کشوری ناشناخته گام نهادید و مشتاق آگاهی از حقوق و آزادی‌های فردی در جهت تأمین عدالت و امنیت قضایی و ارزشی که جامعه برای آن قائل است باشید کافی است به قانون آیین دادرسی کیفری آن مراجعه نمایید، چرا که قانونگذار در وضع این دسته از قوانین همواره دو هدف اصلی را ملحوظ نظر قرار می‌دهد: ۱- تأمین نظم ۲- تأمین منافع و حقوق متهم به گونه ای که هیچ ناکرده بزه ای مجازات نگردد.

به این ترتیب قواعد و اصول مربوط به دادرسی کیفری هر کشور، زبان گویایی برای سنجش میزان توجه به عدالت، آزادی‌های فردی و حقوق متهم از یک سو و حقوق جامعه از سوی دیگر است. در واقع، اگر بخش ماهوی حقوق کیفری برای دفاع از هنجارها و ارزش‌ها در راستای یکپارچگی جامعه و صیانت از امنیت (اعم از جان، مال، عموم و دولت) می‌کوشد بخش شکلی آن یعنی آیین دادرسی کیفری، بنا بر نظریه غالب در جهت تضمین آزادی‌ها و حقوق افراد وضع شده است تا دولت‌ها به واسطه جرایم و مجازات‌هایی که در قوانین پیش بینی شده، شیوه رسیدگی دل‌بخواه و یک جانبه ای در برابر متهم اتخاذ نکنند. آیین دادرسی کیفری، حساس ترین نقطه هنرنمایی عدالت است و با قواعد و اصول فرایندگونه پیچیده ای که ارایه می‌کند، در نهایت پلی ایجاد می‌کند تا سه نقطه بزه، بزهکار و کیفر به هم پیوند یابند. روشن است که در این مسیر حساس، متهم در وضعیت

ایستایی قرار دارد و دادستان در حالت پویایی، ایستایی متهم به واسطه پناه گرفتن در سایه اصل برائت است که حصاری ترسیم می‌کند تا متهم به عنوان شهروند قابل احترام که از همه حقوقش بهره مند است، در حریم آن قرار گیرد و از پاسخ قهرآمیز جامعه در امان باشد، مگر اینکه اتهامش به طریق قانونی و معقول به اثبات رسد. پویایی دادستان نیز به دلیل نمایندگی جامعه برای پیگرد بزه و بی تابی اش برای اثبات عامل وقوع جرم است. دادستان چون جزیی از حکومت است، تمام امکانات را به اختیار می‌گیرد تا اتهام را به روشی معقول و با توسل به بیشترین ادله که اقناع آور باشند، به مرحله اثبات برساند. رویکرد غالبی که در سطورات فوق الذکر به آن اشاره گشته با ایرداتی مواجه می‌باشد، بدان سبب که تأمین امنیت و حفظ آرامش برای شهروندان از وظایف و اهداف اساسی دولت‌ها محسوب می‌شود و برای دستیابی به آن از ابزار گوناگون استفاده می‌شود. حقوق به صورت عام و حقوق کیفری به صورت خاص از مهم‌ترین ابزارها برای تأمین امنیت محسوب می‌شود. همانگونه که پیش‌تر اشاره گشت، حقوق کیفری دو هدف عمده را دنبال می‌کند، تأمین نظم جمعی و پاسداشت آزادی فردی. در حالت عادی بین این دو هدف تعادل برقرار است و در نتیجه این تعادل همانگونه که اجتماع حق دارد برهم زندگان نظم را مورد پیگرد و محذرات قرار دهد، افراد نیز حق دارند در این فرایند با دسترسی به تأمینات خاص، از خود در برابر دستگاه قضایی و کیفری دفاع کنند. همچنین دولت نیز در صورت تحدید بلا جهت آزادی‌ها مورد بازخواست قرار گیرد. اما در شرایطی خاص تعادل این دو به سمت تأمین نظم عمومی برهم می‌خورد. چرا که ظهور جرایم سازمان یافته باعث تولد گفتمانی نو در حقوق کیفری به نام حقوق کیفری امنیت محور گردید که مبتنی بر این ایده است که ساز و کارهای سنتی حقوق کیفری برای مبارزه با بزه‌کاران نوین، ناکافی و دست و پا گیر است و برای غلبه بر نسل جدید مجرمین و بازگرداندن امنیت و حقوق جمعی به اجتماع باید با عدول از قواعد حقوق کیفری کلاسیک به رویکرد سختگیرانه روی آورد و با گرفتن برخی از حقوق اساسی از مجرمان، آنان را در برابر دستگاه کیفری خلع سلاح نمود.

لذا در بحث عدالت کیفری می‌توان به دو نوع سیستم «کرامت مدار» و «امنیت مدار» اشاره کرد. در الگوی کرامت مدار، غلبه با ملاحظات حقوق بشری بوده و تشریفات دادرسی عادلانه است. الگوی عدالت کیفری کرامت مدار را به یک الگوی «مسابقه دو میدانی با مانع» تشبیه کرده اند که پیروزی در آن مستلزم عبور از موانع مختلف است و از پیش تعیین شده نیست. تعبیر «مسابقه دو میدانی با مانع» بدین معناست که دادگاه، عدالت

کیفری و در یک کلام حاکمیت، برای محکوم کردن یک شخص باید موانع زیادی را پشت سر بگذارد؛ چرا که اصل همواره بر براءت است.

نقطه مقابل عدالت کیفری کرامت مدار، عدالت کیفری امنیت مدار است. در این دیدگاه، کارکرد اولیه مراجع قضایی یعنی دادگاه، دادسرا و ضابطین قضایی، شناسایی، مجازات و محکوم کردن مجرمان است. تشدید سخت گیری، اقدامات مداخله گر ضابطین و دادسرا به بهانه یا به استناد مبارزه با جرم توجیه می شود. به عبارت دیگر، اصل محوری این الگو، نظم قانونی است؛ زیرا اولویت با حراست از قانون و نظم است. در این الگو، تخفیف و گذشت جای خود را به سخت گیری و مبارزه قهرآمیز می دهد. همچنین مبارزه با جرم و سرکوب مجرمان، محکومیت و حتی مجازات ولو افراد بیگناه را نیز توجیه می کند. از آنجا که امنیت، مهم ترین دغدغه این سیستم است، چنانچه برقراری آن منجر به مجازات یا سلب آزادی بی گناهی نیز شود، این امر توجیه پذیر می باشد.

بر این اساس کدام الگو را می توان برای جامعه ایرانی مطلوب دانست؟ آیا این دیدگاهها و نگرش های مطروحه در قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ مورد امان نظر واضعان آن بوده است و در تدوین مواد قانونی این قانون به آن اندیشیده اند؟ تاکنون غالباً به مقامات تحقیق، تنها گفته شده است که اصول خاصی را در راستای حفظ حقوق متهم و آزادی های فردی نصب العین خود قرار داده و از آن تخطی ننمایند ولی باید در مقابل، در راستای حفظ حقوق جامعه بویژه تضمین امنیت ملی برای متولیان عدالت کیفری و مقامات تحقیق تبیین گردد با به کارگیری چه معیارها و مبانی خواهند توانست به دفاع از جامعه نیز توجه ای شایسته مبذول دارند و به آن نیز عنایت داشته باشند تا دچار تناقض و پارادوکس نظری و اجرایی نگردند. چرا که دغدغه اصلی حاکمان و متولیان دستگاه عدالت کیفری در مفهوم عام آن ملحوظ نظر قرار دادن حقوق جامعه و امنیت ملی در نگاه اول می باشد؛ زیرا مردم و شهروندان از حاکمان خود امنیت و احساس امنیت را مطالبه می نمایند و تأمین نظم و امنیت عمومی و ایجاد ثبات دائمی در حاکمیت سیاسی، منفعتی اولویت دار و مهم است. از این رو روشن است که این امر هر چند در جرایم خرد و کوچک می تواند بدون خدشه به آزادی های فردی محقق گردد، لکن در مواجهه با جرایم سازمان یافته نمی توان چنین ادعایی را داشت. ناتوان سازی یا سلب توان بزهکاران در مواجهه با جرایم سازمان یافته، توجیهی برای محدود کردن آزادی های فردی است. در واقع محدود کردن آزادی های فردی در خدمت نظم اجتماعی قرار گرفته و برای ایجاد عدالت نیست، بلکه برای حفظ امنیت و حقوق جامعه است.